

REMISSYTTRANDE

22-11-03

Er referens: Namn

Remissyttrande över Straffansvar för psykiskt våld (Ds 2022:18)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerade promemoria på remiss. Brå har inget att invända mot utredarens bedömning att det inte finns något behov av att förändra åtalsreglerna för ärekränkingsbrotten. Brå stöder också, vid en samlad bedömning, att det införs en ny brottstyp, *psykisk misshandel*.

Straffansvar för psykiskt våld

Brå är enig med utredaren om att psykisk misshandel är ett allvarligt och inte sällan förekommande problem i nära relationer. Det rör sig då vanligen om en gärningsman som på olika sätt nedvärderar och kränker eller otillbörligt kontrollerar sin kvinnliga partner. Trots att psykiskt våld torde vara vanligare än fysiskt våld i nära relationer är sådant våld mycket mer osynligt än det fysiska. Att på olika sätt uppmärksamma och förebygga psykiskt våld är därför en viktig samhällelig uppgift. Enligt utredaren finns inga andra effektiva verktyg att förebygga detta våld än att straffbelägga det i form av ett nytt brott. De tidigare invändningarna mot att ett sådant brott skulle vara alltför svårt att avgränsa på ett rättssäkert sätt, avvisar utredaren med bland annat argumentet att psykiskt våld nyligen kriminaliserats i både Danmark och Norge.

Genom kriminaliseringen skulle, enligt utredaren, förekomsten av detta våld synliggöras och de utsatta skulle få ett språk att uttrycka vad de varit med om. Detta skulle kunna minska det psykiska våldet genom att tydligt signalera vilka regler som gäller och på så sätt ha en normbildande effekt. Utöver denna symbolfunktion kan kriminaliseringen, enligt utredaren, också ha en mer direkt allmänpreventiv effekt. Den kan förhoppningsvis även bidra till att psykiskt våld upptäcks tidigare och i förlängningen fysiska skador på så sätt undvikas (s. 301).

Brå är positiv till de effekter som utredaren eftersträvar, men är mer tveksam till att man med kriminaliseringen kommer att uppnå dem. Brås tvivel grundar sig i hög grad på erfarenheterna från Danmark. Dessa redovisas i en dansk forskningsstudie som följt upp tillämpningen under de första två åren.¹ Den visar att det kommit in 631 polisanmälningar om psykiskt våld under den perioden. Det var 32 av dessa som ledde till åtal, vilket innebär en personupplärning på fem procent. Av de åtalade brotten friades drygt två tredjedelar (68 procent). Endast en (1) av de tio fällande domarna avsåg fall där psykisk misshandel var huvudbrott. I övriga nio fall var det grövre brott som var huvudbrott i domen, oftast någon form av fysisk misshandel.

I sin slutdiskussion lyfter forskarna fram att en lag teoretiskt sett kan ha en allmänpreventiv effekt, men om lagen sällan används riskerar den effekten att bli neutraliserad. När mycket få personers upplevelse av psykiskt våld passar in i den straffrättsliga definitionen och

¹ Mølbak, Mie och Skovgård Jørgensen, Caroline, Psykisk vold inden for lovens rammer – muligheder og begrænsninger i rettsliggørelsen av psykisk vold. Specialeafhandling i kriminologi. (Även publicerad i en kortare version i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab nr 2 2022.)

antalet dömda är försvinnande få, då finns risken att rättsväsendet signalerar att det inte lönar sig att göra en polisanmälan om psykiskt våld. ”Det ger knappast anmälare en känsla av skydd, erkännande och rättssäkerhet och potentiella våldsutövare blir knappast avskräckta” (s. 344, Brås översättning).

Forskarna betonar att lagstiftaren i förväg måste analysera de hinder som kan uppstå vid användningen av lagen. Hindren kan då hanteras genom att utforma tydliga lagregler, sprida kunskap om lagen och att de som överträder lagen straffas. Men de skriver också att det kan ta tid att uppnå allmänpreventiva effekter av en ny lag; det är en process som kräver tid och tålamod.

Brås samlade bedömning ligger i linje med ovanstående. Det finns en risk med att kriminalisera ett beteende som man i förväg vet att en försvinnande liten andel av alla förövare kommer att dömas för. Om det i praktiken fortfarande kommer att krävas att ett åtal för ett fridskränkingsbrott även avser fysiskt våld och att psykiskt våld i princip aldrig ensamt kommer leda till en fällande dom, så kan det ge signaler som är motsatta dem som lagstiftaren avsett. Med en sådan praxis som i Danmark bidrar lagen inte heller till att rättsväsendet kommer in tidigare och förebygger att våldet även blir fysiskt.

Brå delar emellertid också bedömningen att det krävs tid innan en ny lag etablerats inom rättsväsendet. Det kan heller inte uteslutas att lagen på sikt kan få en normbildande effekt, även om antalet domar är få. Detta särskilt om kunskapen om den nya lagen sprids och når ut till breda lager i samhället. Mot denna bakgrund tillstyrker Brå förslaget.

Brå vill slutligen kort kommentera det faktum att utredaren föreslår att psykisk misshandel *inte* ska ingå i barnfridsbrottet. Med hänsyn till den föreslagna rubriceringen av det nya brottet och karaktären av de andra brott som ingår i barnfridsbrottet kan det enligt Brås mening i och för sig hävdas att det skulle vara mer logiskt att det ingick. Samtidigt kan som angetts ovan antalet fällande domar för psykisk misshandel förväntas bli litet. Även i de fall fällande domar förekommer bör det ofta vara så att barnet inte bevittnat så mycket av handlingarna att barnet kan sägas ha bevittnat psykisk misshandel. Vi invänder mot den bakgrunden inte mot utredningens förslag.

Detta yttrande avges av stf. generaldirektör Björn Borschos efter föredragning av forsknings- och utredningsrådet Stina Holmberg.

Björn Borschos

Stina Holmberg